

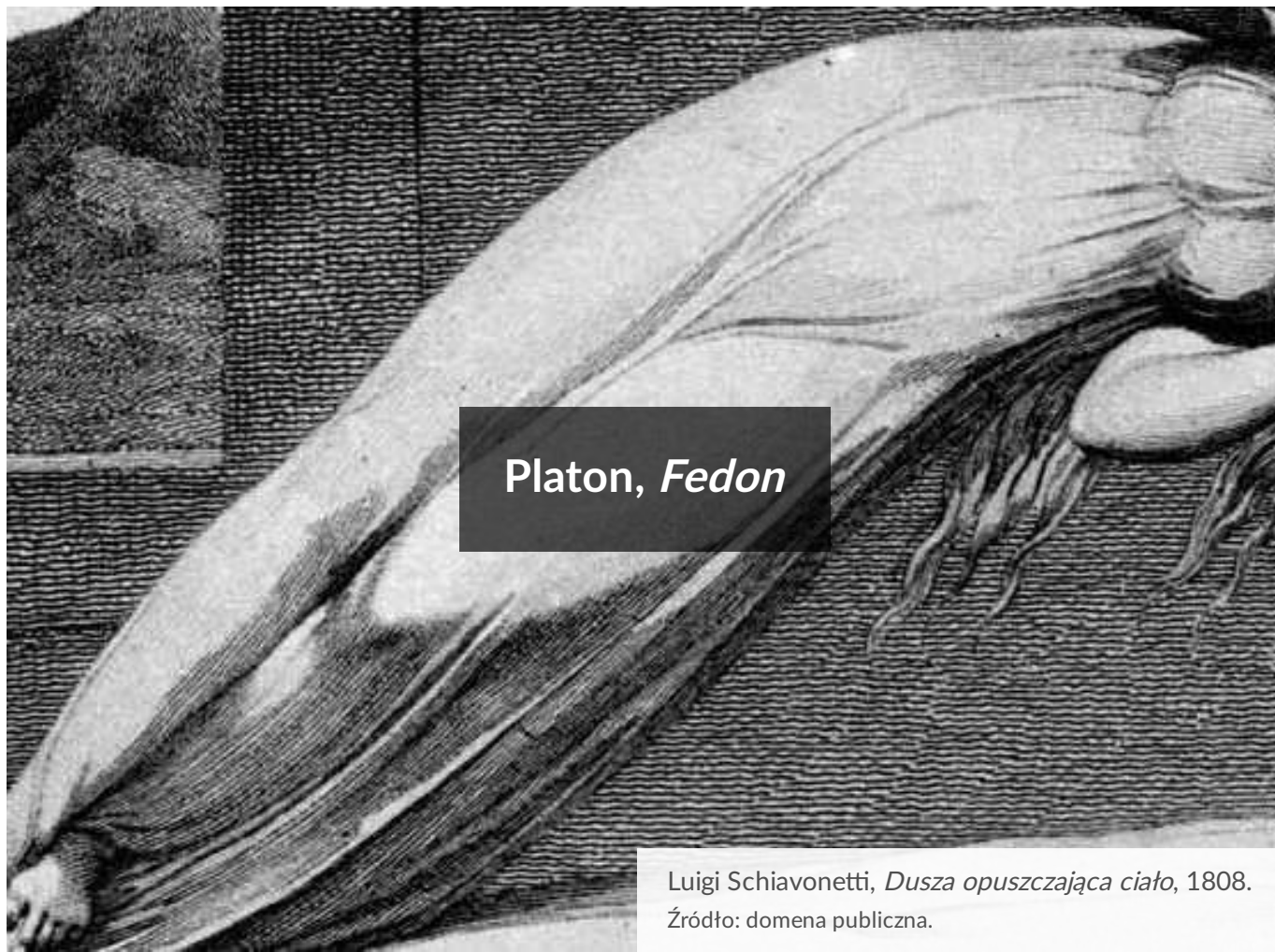

Platon, *Fedon*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Warszawa 2017.
- Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017.
- Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017.
- Hadot Pierre, *Filozofia jako ćwiczenie duchowe*, tłum. P. Domański, Warszawa 2003.
- Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Warszawa-Kraków 2017.
- Richard Shusterman, *Myślenie poprzez ciało. Rozwinięcie nauk humanistycznych – uzasadnienie dla somaestetyki*, tłum. S. Stankiewicz.

Sceneria dialogu *Fedon* to ateńskie więzienie, w którym Sokrates otoczony przyjaciółmi przygotowuje się na śmierć. Tutaj dobiega końca Platońska opowieść o losach Mistrza, którą rozpoczął *Obroną Sokratesa* i kontynuował w *Fedonie*. Czemu poświęca Sokrates ostatni dzień życia? Oczywiście rozmowie o tym, co w jego sytuacji wydaje się najważniejsze – życiu i śmierci.

Jaki stosunek do śmierci powinien charakteryzować człowieka filozofującego? Czy powinien on obawiać się śmierci i czy w ogóle jest w człowieku coś, co pozwala mu na umieranie pogodne, pełne spokoju i siły? Odpowiedzi na te pytania, zawarte w *Fedonie*, stały się istotnym składnikiem kultury Europy.

Twoje cele

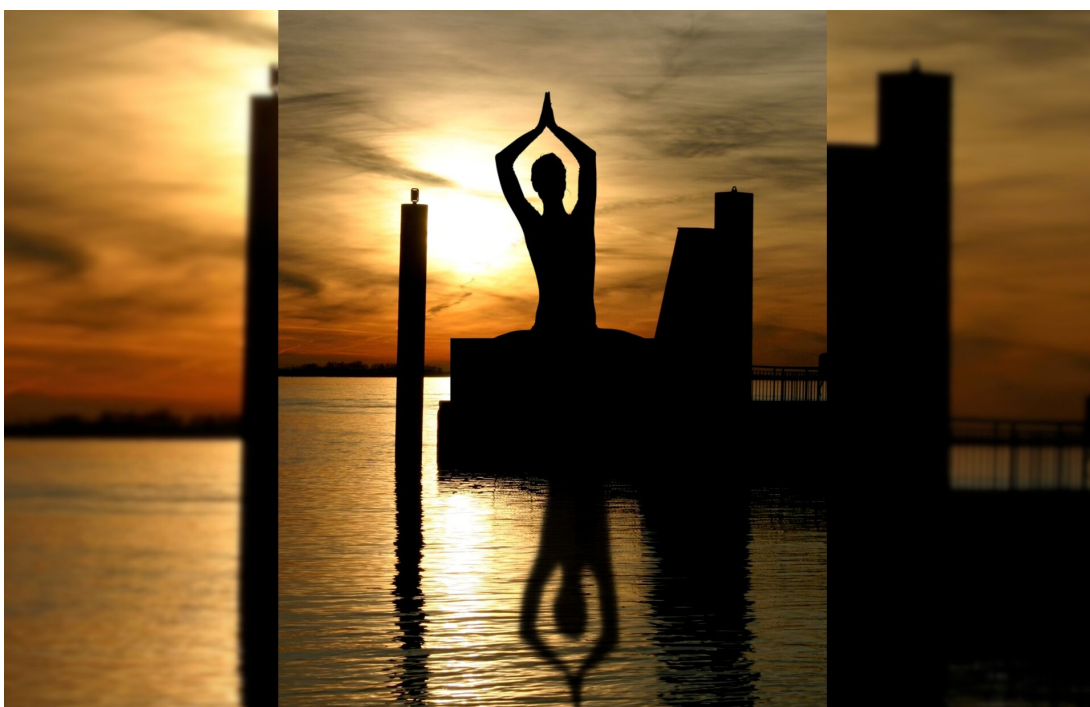
- Zapoznasz się z najważniejszymi wątkami i dylematami Platońskiego dialogu *Fedon*.
- Zastanowisz się nad sposobem życia filozofa oraz jego postawy wobec śmierci.
- Dowiesz się, jakie argumenty przedstawił Platon, by dowieść nieśmiertelności duszy.
- Przeanalizujesz Platoński dualizm antropologiczny.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Więcej na temat dialogów Platona przeczytasz w materiałach:

- „Platon, *Fajdros*”
- „Platon, *Kriton*”
- „Platon, *Państwo*”
- „Platon, *Uczta*”

W filozofii dualistów umysł i ciało są od siebie całkowicie odrębne i niezależne.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Na początku dialogu Sokrates dzieli się przypuszczeniami dotyczącymi pośmiertnych losów człowieka:

((Platon

Fedon

Mam nadzieję, że jest coś, co czeka zmarłych, coś, jak od dawna się mówi, znacznie lepszego dla dobrych niż dla złych.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 51.

Z punktu widzenia Sokratesa dobrym człowiekiem jest przede wszystkim filozof:

Platon

“ *Fedon*

Chcę wyjaśnić, dlaczego uważam, że jest rzeczą właściwą, aby człowiek, który życie spędził na filozofowaniu, był pełen ufności przed śmiercią i miał nadzieję, że gdy umrze, spotkają go tam największe dobrodziejstwa.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 253.

Wyjaśnienie to zakłada przywołanie dwu ważnych dla platonizmu tez – pierwsza, nienowa zresztą w kulturze greckiej, mówi, że człowiek jest istotą złożoną z dwu różnych istności – ciała i duszy. Aktywność ciała i aktywność duszy kierują człowieka do różnych światów – ciało do świata zmysłowo postrzeganych rzeczy, dusza do świata [inteligibilnego](#), w którym odkrywa ona i poznaje idee, niecielesne byty doskonałe. Druga teza mówi, że śmierć jest *rozstaniem duszy i ciała*.

W trakcie życia człowiek filozofujący, czyli poszukujący wiedzy, zwraca się w pierwszym rzędzie ku duszy, starając się nie ulegać presji zmysłów – dusza rozumuje najlepiej, *„gdy jej nic z tego nie przeszkadza: ani słuch, ani wzrok, ani ból, ani też jakakolwiek przyjemność [...] dusza filozofa gardzi ciałem i ucieka od niego, pragnąc pozostać sama ze sobą”*¹. Jedynie dzięki pracy rozumu, a więc duszy, można poznać to, co według Platona istnieje naprawdę i naprawdę godne jest poznania, czyli świat idei. Poznanie tego, co doskonale istnieje, daje doskonałą wiedzę, ale jest to możliwe wówczas, gdy poznający *„oddzielony jest możliwie najwięcej od oczu i uszu oraz, by tak rzec, od całego ciała, które mąci duszę.”*²

Platon był pierwszym dualistą antropologicznym, według którego człowiek jest sumą dwóch odmiennych, różnych od siebie substancji. Dualizm ten kwestionuje bowiem jedność psychofizyczną człowieka. Filozof wyraźnie przeciwstawił sobie duszę i ciało, jednak to dusza zmierza do zdobycia wiedzy doskonałej.

Przedmiotem takiej wiedzy może być tylko coś doskonałego. Ciało (zmysły) stanowi przeszkodę w takim poznaniu, ponieważ rozprasza duszę, kieruje ją w stronę emocji, rzeczy niedoskonałych, zmiennych i skończonych. Czy można zatem uznać, że ciało jest więzieniem duszy?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Wniosek z powyższych rozważań jest następujący: kto filozofuje, ten nie obawia się śmierci, gdyż w trakcie życia nieustannie się do niej przygotowuje.

((Platon

Fedon

Autentyczni filozofowie zajmują się śmiercią i najmniej ze wszystkich ludzi przerażeni są umieraniem.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 267.

Nie chodzi oczywiście o to, by po prostu porzucić jak najprędzej życie. Myślenie o śmierci jest tak naprawdę refleksem naszego myślenia o życiu i rozważania z *Fedona* należy widzieć w tej perspektywie. Wywód Sokratesa dotyczy w tym samym stopniu pytania o sens śmierci, jak i pytania o sens życia, i jest pochwałą takiego życia, które kieruje człowieka ku mądrości. Współczesny historyk pisze *a propos* dialogu *Fedon*, że w gruncie rzeczy w filozofowaniu:

((Pierre Hadot

Filozofia jako ćwiczenie duchowe

chodzi o próbę uwolnienia się od stronniczego i emocjonalnego punktu widzenia związanego z ciałem i zmysłami i wzniesienia się na poziom uniwersalnego i normatywnego punktu widzenia myśli w celu podporządkowania się nakazom Logosu i normie Dobra. Ćwiczyć się w umieraniu to ćwiczyć się w umieraniu swojej indywidualności, swoich namiętności, w postrzeganiu rzeczy w wymiarze powszechności i obiektywizmu.

Źródło: Pierre Hadot, *Filozofia jako ćwiczenie duchowe*, tłum. P. Domański, Warszawa 2003, s. 43.

Sokrates nie tyle referuje przyjaciółom wiedzę rozumianą jako zespół sądów, ile dzieli się doświadczeniem *ćwiczenia się w umieraniu*, czyli w zmianie sposobu myślenia, co stanowi dla niego istotę filozofowania.

W perspektywie starożytnej filozofii istniała jednak pewna trudność związana z powyższym rozumieniem znaczenia duszy. Aby dusza mogła poznać byty wieczne, musiała mieć pokrewną im naturę. Oznaczało to w pierwszym rzędzie wymóg nieśmiertelności. Platon stanął więc przed zadaniem wykazania, że dusza człowieka jest wieczna, i dużą część *Fedona* poświęcił tej kwestii.

Znajdujemy w dialogu cztery dowody na nieśmiertelność duszy (inne znajdujemy też w dialogach *Fajdros* i *Państwo*). Pierwszy z nich [70e–72b] opiera się na poglądzie, że stawaniem się rzeczy rządzi zasada przeciwieństw, na przykład ze spania powstaje czuwanie, a z czuwania spanie.

((Platon

Fedon

Zgodzić się nam wypada i na to, że żywi powstają z umarłych w nie mniejszym stopniu, niż umarli z żywych. A skoro tak, to (...) dusze umarłych muszą gdzieś istnieć, i stamtąd powracają do życia.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 283.

Drugi [72e–77a] opiera się na poglądzie, że w umyśle znajduje się doskonała wiedza aprioryczna, która nie mogła być efektem postrzeżeń zmysłowych. Sokrates wywodzi to na przykładzie pojęcia równości, które jego zdaniem poprzedza postrzeżenia rzeczy, więc nie może z postrzeżeń pochodzić. To samo oczywiście dotyczy pojęć najważniejszych: dobra, sprawiedliwości, czy piękna. Są one wzorcami, wedle których rozumiemy i oceniamy rzeczy, i są wrodzone. Skoro tak, to – konkluduje wywód Sokrates – „*nasze dusze istniały przedtem, zanim weszły w postać ludzką. Istniały bez ciał i były w posiadaniu mądrości*”⁴. Zdobywanie wiedzy jest więc w istocie przypominaniem jej sobie.

Dowód trzeci [79a–81b] – wychodzi od przesłanki, że dusza jest, w przeciwieństwie do rzeczy, bytem niewidzialnym i niezłożonym, a więc niepodlegającym rozpadowi. Jako taka dusza jest bliższa bytom niezmiennym i wiecznym, czyli boskim, jak nazywa to Platon, niż ciału.

((Platon

Fedon

Dusza jest całkowicie i pod każdym względem bardziej podobna do tego, co zawsze niezmiennie, niż do tego, co takie nie jest.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 311.

Wniosek jest następujący:

Platon

Fedon

Platon, czerpiąc ze słów swego nauczyciela, uważa duszę za esencję osoby, taką część, która decyduje o zachowaniu człowieka. Sam człowiek jest zaś duszą zamkniętą w ciele.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

((Dusza najbardziej jest podobna do tego, co boskie, nieśmiertelne, co jest przedmiotem umysłu, jednoideowe, nierozkładalne i zawsze wobec siebie niezmiennie takie same, natomiast ciało najbardziej podobne do tego, co ludzkie, śmiertelne, wieloideowe, co nie jest przedmiotem umysłu, jest rozkładalne i nigdy wobec siebie nie jest takie same.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Kraków-Warszawa 2017, s. 313.

O boskiej naturze duszy zaświadcza też zdaniem Platona to, że ze swojej natury włada ona ciałem.

Czwarty dowód [104a–106 d] zasadza się na samotożsamości duszy. Jeśli duszy przysługuje życie i ona wnosi życie do ciała, to nie może jednocześnie przysługiwać jej coś przeciwnego, czyli śmierć.

((Platon

Fedon

- Odpowiedz zatem – rzekł – czyja obecność w ciele sprawia, że jest ono żywe?
- Duszy – odpowiedział [...].
- Dusza zatem, opanowując jakąś rzecz, zawsze wnosi do niej życie?
- Tak jest istotnie.
- A czy jest jakieś przeciwieństwo życia, czy też nie ma żadnego?
- Jest.
- Co jest nim?
- Śmierć.
- Jak więc wynika z naszych poprzednich uzgodnień, dusza nigdy nie przyjmie przeciwieństwa tego czegoś, co zawsze ze sobą wprowadza?
- W żadnym razie.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Warszawa-Kraków 2017, s. 397.

Waga powyższych argumentów jest oczywiście zróżnicowana. Niektóre z propozycji zawartych w *Fedonie* z trudem można pogodzić z tym, co o duszy pisze Platon w innych dialogach. Niezależnie jednak od tego wszystkie argumenty ugruntowują charakterystyczny dla platonizmu hierarchiczny dualizm ciała i duszy. Dualizm ten będzie podstawą przekonania, że ciało człowieka jest dla duszy miejscem nieswoistym, że – jak to określił dosadnie Platon – jest więzieniem duszy. Z tym z kolei wiązała się z jednej strony koncepcja życia ziemskiego jako „upadku w rzeczy”, z drugiej zaś platońska [eschatologia](#) – koncepcja wędrówki dusz i bytowania ich w świecie nadzmysłowym.

Śmierć według Sokratesa nie jest niczym innym, jak rozdzieleniem duszy i ciała. On sam zaś po śmierci ma nadzieję znaleźć się nie tylko wśród ludzi lepszych, niż ci którzy towarzyszyli mu za życia, ale również pragnie udać się do samych bogów (mądrych i dobrych). Jak Ty wyobrażasz sobie życie po śmierci? Czy bliska Ci jest wizja przedstawiona przez filozofa?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Fedon kończy się przejmującą sceną śmierci Sokratesa po wypiciu trucizny. Scenę tę prawdopodobnie Platon przekazał wiernie. Otwarte natomiast pozostaje pytanie o to, w jakim stopniu podane przez niego racjonalne argumenty na rzecz nieśmiertelności duszy rzeczywiście były ważne dla godnej postawy Sokratesa, która wyrosła przede wszystkim z doświadczenia dążenia do mądrości, a więc i oswajania śmierci.

Słownik

eschatologia

(gr. *éschatos* – ostateczny, *lógos* – słowo, nauka) część doktryny religijnej dotycząca ostatecznego przeznaczenia świata, ludzkości i człowieka, ściśle związana z uznawanymi w danej religii koncepcjami czasu, historiozofią i antropologią

dualizm antropologiczny

(łac. *dualis* – dotyczący dwóch, podwójny) stanowisko w filozofii człowieka, według którego człowiek jest jednością dwóch odmiennych i różnych od siebie substancji

inteligibilny

(łac. *intelligibilis* – to, co można zrozumieć, od *intellegere* – rozumieć) poznawalny jedynie intelektualnie, umysłem

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z fragmentem dialogu *Fedon*. Kończy się on wezwaniem do „oczyszczenia myślenia”. W krótkiej rozprawce opisz sposób życia, który powinien prowadzić do realizacji tego wezwania.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PtKxpPu38>

Platon

Fedon

„No a weźmy coś takiego, Simmiasie. Czy powiemy, że sama sprawiedliwość wydaje się czymś, a może też niczym?”

„Powiemy, na Zeusa”.

„A czy wydają się czymś piękno i dobro?”

„Bez wątpienia”.

„Czy oglądałeś już którąkolwiek z tych rzeczy oczami?”

„Nigdy” – on na to.

„A czy uchwyciłeś je jakimś innym zmysłem poprzez ciało? Mówię o wszystkich takich jak wielkość, zdrowie, siła oraz inne; jednym słowem, o istocie wszystkich, o tym, czym są w swojej istotności. Czy to poprzez ciało ogląda się to, co w nich najprawdziwsze, czy też raczej jest tak: kto z nas przygotowany jest do tego, aby najpełniej i najdokładniej ogarnąć myślą każdą z rzeczy, którą rozpatruje, samą w sobie, ten najbliżej będzie wiedzy o niej?”

„Niewątpliwie”.

(...) Autentyczni filozofowie dojść muszą do ustalenia następującego poglądu (...): „Wydaje się, jakby istniała pewnego rodzaju ścieżka prowadząca naprzód w badaniach nas i nasz rozum, ale dopóki mamy ciało, a dusza nasza połączona jest z tak wielkim złem, nie zdobędziemy w dostatecznym stopniu tego, czego pragniemy. A tym, jak mówimy, jest prawda. Ciało ulega niezliczonym napięciom, potrzebując koniecznie pokarmu. Ponadto spadają na nie jakieś choroby i przeszkadzają nam szukać tego, co jest istotnością. Napełniają nas żądze, pragnienia, obawy, rozmaite widziadła, głupstwa, tak że – jak się powiada – prawdziwie i rzeczywiście posługiwać się myśleniem jest dla nas z tego względu rzeczą całkowicie niemożliwą. Bo przecież wojny, bunty, bitwy znikąd się nie biorą, jak z ciała i jego pragnień. Zdobywanie bogactwa to przyczyna wybuchu wojen, zaś bogactwo musimy zdobywać ze względu na ciało, będąc niewolnikami w jego służbie. Dlatego nie mamy czasu zając się filozofią i stąd się wszystko bierze. A gdy wreszcie ktoś z nas będzie miał od ciała trochę spokoju i zwróci się ku badaniu czegoś, to podczas tych poszukiwań będzie ono zewsząd dawać znać o sobie, powstanie hałas, zamieszanie, niepokój, co uniemożliwi dojrzenie prawdy. To zaś pokazuje nam w istocie, że jeśli chcemy kiedykolwiek poznać coś w sposób czysty, to musimy od ciała się oddzielić i samą duszą oglądać przedmioty same w sobie. Wtedy być może naszym udziałem stanie się to, czego pragniemy i czego miłośnikami się nazywamy – mądrość. Ale dopiero, jak pokazuje wywód, po śmierci, a nie za życia. Jeśli bowiem niepodobna poznać niczego w sposób czysty wspólnie z ciałem, to jedno z dwojga: albo wiedzy nie da się zdobyć nigdzie, albo jest ona dla tych, co umarli. Dopiero wtedy dusza będzie sama w sobie oddzielona od ciała wcześniej zaś nie. Żyjąc, pozostaniemy najbliżej wiedzy wówczas, gdy będziemy jak najmniej przebywać z ciałem i we wspólnocie z nim – o ile nie ma koniecznej potrzeby – i nie przejmujemy jego natury ani nie skalamy się nim do czasu, aż sam bóg nas wyzwoli. W ten sposób czyści, wyzwoleni od nierozumu ciała będziemy najpewniej wśród nam podobnych, poznając przez nas samych wszystko, co czyste. A tym jest chyba prawda. Nie jest to bowiem słuszne, aby nieczysty zetknął się z tym, co czyste. Sądzę, że takie rzeczy, Simmiasie, muszą wszyscy prawdziwi filozofowie między sobą omawiać i je uważać za słuszne. A ty tak nie sądzisz?”

„Z całą pewnością, Sokratesie”.

„W takim razie, przyjacielu – powiedział Sokrates – jeśli powyższe jest prawdą, to człowiekowi, który przybywa do miejsca, gdzie ja się udaję, towarzyszy wielka nadzieja, że tam, o ile w ogóle gdziekolwiek, w stopniu wystarczający posiadzie on rzecz, która była przedmiotem naszych zabiegów przez całe minione życie. A zatem wyjazdowi, jaki mnie zlecono, dobra nadzieja również przyświeca, podobnie jak każdemu człowiekowi, który uważa, że dokonał przygotowań, oczyszczając swoje myślenie”.

„Oczywiście” – rzekł Simmias.

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Warszawa 2017, s. 259–265.

Polecenie 2

Co musi się wydarzyć, zdaniem Sokratesa, by człowiek mógł dotrzeć do prawdy i mądrości?
Jaki związek ma z tym nieśmiertelna dusza?

Polecenie 3

Po zapoznaniu się z powyższym fragmentem - czy można uznać, że ciało jest więzieniem duszy? Zapisz swoje przemyślenia.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uzupełnij zdania w tabeli.

1. Wydarzenia opisane w dialogu <i>Fedon</i> toczą się w	
2. W dialogu <i>Fedon</i> Platon zawarł argumenty na rzecz	
3. Dialog <i>Fedon</i> kończy się sceną	
4. W dialogu <i>Fedon</i> Platon ugruntowuje dualizm	

Ćwiczenie 2

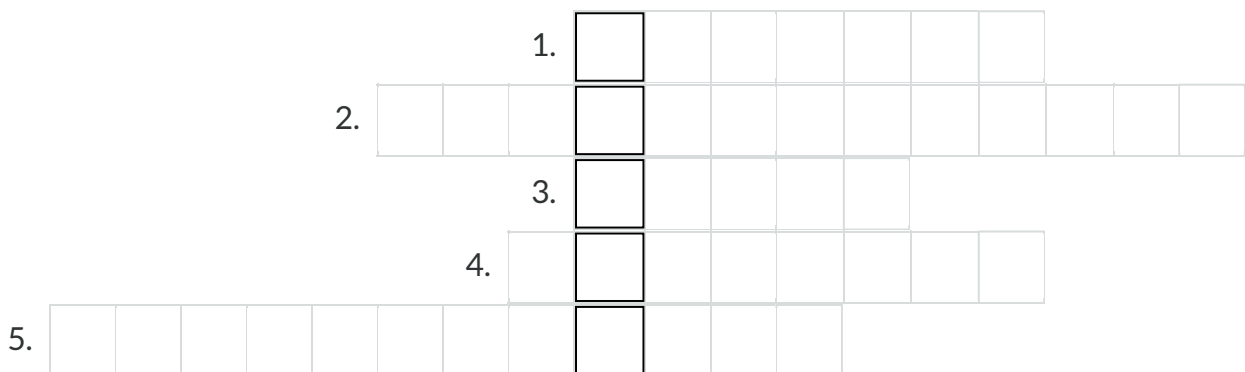
Które ze zdań w tabeli trafnie oddają treść dialogu *Fedon*?

zdanie	trafne	nietrafne
Śmierć to nic innego jak rozdzielenie ciała i duszy.	☐	☐
Dusza jest bytem niezłożonym, ciało bytem złożonym.	☐	☐
Zmienność jest cechą duszy, niezmiennność jest cechą ciała.	☐	☐
W duszy zawarty jest pierwiastek śmierci i pierwiastek życia.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Rozwiąż krzyżówkę.

1. Jeden z dialogów, w których Platon zawarł dowody na nieśmiertelność duszy.
2. Możliwy tylko do poznania intelektualnego, umysłowego.
3. Zarządza ciałem.
4. Bohater *Fedona*.
5. Cecha duszy stanowiąca przesłankę trzeciego dowodu na nieśmiertelność duszy w *Fedonie*.

Ćwiczenie 4

Platon pisze, że dusza „*gardzi ciałem i ucieka od niego, pragnąc pozostawać sama ze sobą*”.
Podaj powody, dla których tak się dzieje.

Ćwiczenie 5

W dialogu *Fedon* Platon dowodzi nieśmiertelności duszy. Zaznacz odpowiedzi, które są zgodne z jego argumentami.

☐

Dusza jest bytem niewidzialnym i niezłożonym, który ostatecznie podlega rozpadowi.

☐

W umyśle nie ma wiedzy apriorycznej.

☐

Prawdziwe poznanie jest możliwe tylko wtedy, gdy dusza oddzieli się ciała.

☐

Aby dusza mogła poznać idee – byty wieczne, musi mieć pokrewną im naturę, czyli musi być nieśmiertelna.

☐

Dusza człowieka należy do wiecznego inteligibilnego świata, w którym odkrywa ona i poznaje idee.

Ćwiczenie 6

Uzupełnij tekst Platona podanymi wyrażeniami.

„Przyjmijmy zatem, jeśli chcesz, że istnieją dwa rodzaje przedmiotów: rodzaj i rodzaj .

Przyjmijmy – odpowiedział.

I że ten, co niewidzialny jest , zaś ten, co widzialny, nigdy.

Tak, to też przyjmijmy.

Idźmy dalej – rzekł tamten – Czy nie jest tak, że w nas samych istnieje jak i .

Jakżeby inaczej.

Do którego rodzaju, powiemy, jest bardziej podobne i z którym bardziej spokrewnione?

Dla każdego jest jasne – odrzekł – że z tym, co .

No a dusza? Czy jest widzialna, czy niewidzialna?

Przez ludzi, w każdym razie, , Sokratesie.”

Platon, *Fedon*, Kraków–Warszawa 2017, tłum. R. Legutko, s. 309.

dusza

widzialne

niewidzialny

ciało

ciało

nie jest widzialna

widzialny

zawsze taki sam

Ćwiczenie 7

1. Uzupełnij tabelę, odpowiadając na pytania podane w kolumnach 2–3. Wpisz do tabeli TAK lub NIE.
2. Zastanów się, czy wśród poniższych ujęć wymienionych bytów istnieje takie, które sytuuje któryś byt poza czasem. Uzasadnij swój pogląd.

	Czy się rodzi?	Czy umiera?
bóg (bogowie) w ujęciu mitycznej tradycji greckiej		
dusza (w ujęciu Platona)		
ciało (w ujęciu Platona)		
Bóg (w ujęciu chrześcijańskim)		
dusza (w ujęciu chrześcijańskim)		
ciało (w ujęciu chrześcijańskim)		

Przeczytaj tekst. Podaj przykład stanowiska filozoficznego, którego przedstawiciele mogliby, z punktu widzenia Platona, być tymi, których dusze całe życie będą „*błąkać się pełne niepokoju, zataczając się niby pijane*”. Swój wybór uzasadnij.

((Platon

Fedon

No a czy nie mówiliśmy przed chwilą, że kiedy dusza korzysta z ciała dla badania czegokolwiek, czy to za pomocą wzroku, czy słuchu, czy jakiegoś innego zmysłu – korzystanie z pomocy ciała polega właśnie na badaniu rzeczy zmysłem – wtedy ciało ciągnie ją do tych rzeczy, które nigdy nie są takie same? Ona zaś *błąka się, pełna niepokoju, zataczając się niby pijana*, bo się z rzeczami tego rodzaju zetknęła?

Źródło: Platon, *Fedon*, tłum. R. Legutko, Warszawa 2017, s. 311.

Przeczytaj tekst Richarda Shustermana. Wybierz i wykonaj jedno z poniższych zadań.

1. Zrekonstruuj podaną przez autora przyczynę deprecjonowania cielesności w filozofii i teologii europejskiej i przedstaw ją w krótkiej wypowiedzi.
2. Napisz do autora w imieniu Platona list, w którym będziesz bronił hierarchicznego dualizmu ciała i duszy.

((Richard Shusterman

Myślenie poprzez ciało. Rozwinięcie nauk humanistycznych – uzasadnienie dla somaestetyki

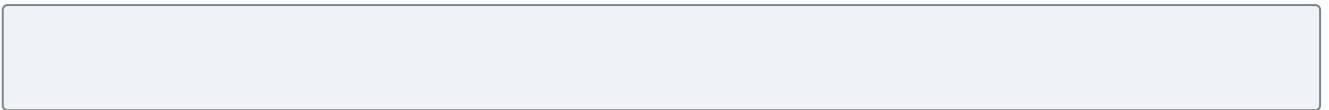
Filozofia jest znana z radykalnej krytyki ciała i jego zmysłów, jako instrumentu służącego do zdobywania wiedzy. Odkąd Sokrates w Platońskim *Fedonie* widział cel filozofii w oddzieleniu mądrego rozumu od jego zwodniczego cielesnego więzienia, cielesne zmysły i pragnienia były wielokrotnie potępiane za wprowadzanie naszych sądów w błąd, jak i zarazem za odciąganie naszej uwagi od dążenia do prawdy (...).

Chociaż pole nauk humanistycznych ustanowiono pierwotnie w opozycji do teologicznych studiów nad boskością, humaniści wydają się niezadowoleni z bycia ludźmi. Chcą bowiem w sposób sekretny przekroczyć śmiertelność, słabość oraz grzech i żyć jak bogowie. Ponieważ życie cielesne nie zezwala na to, skupili się więc na rozumie.

Instrumentalna funkcja ciała jest etymologicznie wskazana w takich słowach jak „organizm” i „organ”, wywodzących się od greckiego terminu organon, który oznacza „narzędzie”. Tak więc, kiedy humaniści bronią ciała i są zwolennikami jego kultywowania, zwykle robią to w terminach jego instrumentalności, jego niezbędnej roli w podtrzymywaniu życia oraz jego użyteczności względem wyższych funkcji organizmu utożsamianych z duszą. Aby postrzegać ciało jako podstawowe

i niezbędne narzędzie ludzkości, należy wypracować jednoznaczny argument świadczący za humanistyczną kultywacją ciała. Niestety, samo pojęcie instrumentalności zachowuje w kulturze humanistycznej silne negatywne konotacje, z tej racji, że na ogół mechaniczne środki przeciwstawia się i podporządkowuje szlachetnym celom. Ów negatywny niuans daje się zauważyć w ujęciu Rousseau, u którego ciało jest sługą duszy – bliska analogia wywodząca się z filozofii starożytnej Grecji i chrześcijańskiej teologii, która przetrwała do nowoczesności.

Źródło: Richard Shusterman, *Myślenie poprzez ciało. Rozwinięcie nauk humanistycznych – uzasadnienie dla somaestetyki*, tłum. S. Stankiewicz, s. 54–55.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Platon, *Fedon*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

VI. Filozofia Platona jako paradygmat metafizyki antynaturalistycznej. Uczeń:

3) krytycznie rekonstruuje platoński argument na rzecz nieśmiertelności duszy z jej podobieństwa do wiecznych idei (*Fedon*, 78 d – 80 b);

Lektura obowiązkowa

2) Platon, fragmenty z następujących dialogów (w związku z działami VI i VII pkt 2 treści nauczania): *Fedon* (78 d – 80 b, 98 c – 100 b), *Timajos* (28 b – 30 c), *Uczta* (209 e – 212 c);

3) Platon, jeden z fragmentów z następujących dialogów (w związku z działem VII pkt 1 treści nauczania): *Fedon* (98 c – 100 b), *Państwo* (514 a – 517 a), *Fajdros* (246 a – b, 253 d – e), *Państwo* (358 e – 361 d);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zapoznasz się z najważniejszymi wątkami i dylematami Platońskiego dialogu *Fedon*.
- Zastanowisz się nad sposobem życia filozofa oraz jego postawą wobec śmierci.
- Dowiesz się, jakie argumenty przedstawił Platon, by dowieść nieśmiertelności duszy.
- Przeanalizujesz Platoński dualizm antropologiczny.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dostrzega związek między Platońską koncepcją nieśmiertelności duszy i koncepcji wiecznych idei;
- wskazuje najważniejsze wątki Platońskiego dialogu *Fedon*;
- rekonstruuje Platońskie argumenty dowodzące nieśmiertelności duszy;
- dokonuje analizy problemu związanego z dualizmem antropologicznym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie, wyświetla temat lekcji oraz cele. Wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje rozmowę

kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu:

- *Jaki stosunek do śmierci powinien charakteryzować człowieka filozofującego?*
- *Czy powinien on obawiać się śmierci i czy w ogóle jest w człowieku coś, co pozwala mu na umieranie pogodne, pełne spokoju i siły?*

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: Cztery dowody na istnienie duszy. Uczniowie zapisują swoje pomysły, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapie myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisany problem. Po zapisaniu propozycji uczniowie podają dowody Platona w oparciu o cytaty z *Fedona*. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli to konieczne.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”. a następnie czyta polecenia:
 - *Co musi się wydarzyć, zdaniem Sokratesa, by człowiek mógł dotrzeć do prawdy i mądrości? Jaki związek ma z tym nieśmiertelna dusza?*
 - *Po zapoznaniu się z powyższym fragmentem – czy można uznać, że ciało jest więzieniem duszy? Zapisz swoje przemyślenia.*Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycje odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając informacji zwrotnej.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia nr 1-4.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wspólnie rozwiązują ćwiczenie nr 6.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie rozwiązują ćwiczenia nr 5 i 7-8
2. Uczniowie mają za zadanie wykonać polecenie nr 2 do multimediami z sekcji „Audiobook”: *Zapoznaj się z fragmentem dialogu „Fedon”. Kończy się on wezwaniem do „oczyszczenia myślenia”. W krótkiej rozprawce opisz sposób życia, który powinien prowadzić do realizacji tego wezwania.*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, tom 1, Warszawa 2005.
- Platon, *Fedon*, tłum. Władysław Witwicki, Kęty 2002.
- *Sokrates i syreny. 55 podróży filozoficznych po świecie podksiężycowym i nadksiężycowym*, dostępne w internecie:

<https://filozofuj.eu/wp-content/uploads/2019/10/sokrates-i-syreny-55-podrozy.pdf>
[dostęp: 08.04.2021] .

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.